

Sygn. akt I ACa 167/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 maja 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Danuta Jezierska
Sędziowie:	SA Maria Iwankiewicz SO del. Tomasz Żelazowski (spr.)
Protokolant:	sekr.sądowy Magdalena Stachera

po rozpoznaniu w dniu 29 maja 2013 r. na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa I. S. i M. S.

przeciwko Bankowi (...) Spółce Akcyjnej w W.

o ustalenie i zapłatę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie

z dnia 3 stycznia 2013 r., sygn. akt I C 109/12

I. oddala apelację,

II. przyznaje radcy prawnemu Ł. F. od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Koszalinie kwotę 2.700 (dwa tysiące) złotych powiększoną o należny podatek VAT tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Maria Iwankiewicz Danuta Jezierska Tomasz Żelazowski

I ACa 167/13

UZASADNIENIE

Powodowie I. S. i M. S. po ostatecznym sprecyzowaniu żądań w pozwie skierowanym przeciwko Bankowi (...) spółki akcyjnej z siedzibą w W. wnieśli o ustalenia na podstawie art. 189 k.p.c., że umowa o cesję wierzytelności zawarta w dniu 30 listopada 1992r. pomiędzy pozwanym a Bankiem (...) w D., działającym w imieniu i na rzecz Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa, obejmowała przeniesienie całości zadłużenia powodów wynikającego z umowy kredytowej z dnia 18 grudnia 1991 r. Ponadto wnieśli o stwierdzenie na podstawie art. 58 § 2 k.c. nieważności umowy nr (...) zawartej w dniu 25 czerwca 2008r. pomiędzy stronami, jako naruszającej zasady

współzycia społecznego. Wreszcie domagali się zasądzenia od pozwanego na rzecz każdego z powodów kwoty po 55.500 zł tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych na skutek prowadzenia egzekucji nieistniejącego długu. Z ostrożności procesowej, na wypadek oddalenia powództwa, powodowie wnieśli o nieobciążanie ich kosztami procesu. W uzasadnieniu wskazali, że pomiędzy stronami w dniu 18 grudnia 1991r. zawarta została umowa o kredyt średnioterminowy w kwocie 250.000.000 zł. Powodowie wnioskiem z dnia 30 sierpnia 1992 r. wystąpili o restrukturyzację zadłużenia wynikającego z tej umowy. Na dzień złożenia wniosku o restrukturyzację zadłużenia wymagalna była cała kwota nominalna kredytu, tj. 250.000.000 wraz z odsetkami, tj. łącznie kwota 345.000.000 zł. Następnie pozwany Bank umową cesji z dnia 30 listopada 1992 r. zawartą z Bankiem (...) w D. działającym w imieniu Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa przeniósł wierzytelność (...) SA w W. wobec powodów na Fundusz Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa. W ocenie powodów umowa o cesję wierzytelności obejmowała całość zadłużenia wynikającego z umowy o kredyt średnioterminowy z dnia 18 grudnia 1991r., natomiast wartości w niej podane stanowią skutek pomyłki, której konsekwencje sprowadzają się do prowadzonych do dnia dzisiejszego egzekucji komorniczych wobec powodów. Twierdzenia, co do pomyłki w treści umowy cesji, korespondują w ocenie powodów z zasadami działania Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa określonymi pismem Dyrektora Funduszu z dnia 1 lipca 1992r. Zgodnie z punktem 5 przywołanych zasad wykupem były objęte całe kwoty zadłużenia w danym banku w jego nominalnej wartości obejmującej kredyt i odsetki. Dlatego też taki system restrukturyzacji zadłużenia został zastosowany wobec powodów i faktycznie umową restrukturyzacją ich zdaniem objęte zostało całe zadłużenie wobec Banku (...) wynikające z umowy o kredyt średnioterminowy z dnia 18 grudnia 1991 r. Tym samym wraz z zawarciem umowy o cesję wierzytelności Bank (...) przestał być wierzycielem powodów. Powodowie podnieśli też, że ich interes prawny w zgłoszonym roszczeniu sprowadza się do ustalenia rzeczywistej treści czynności prawnej jaką była umowa cesji wierzytelności z dnia 30 listopada 1992 r. i wiąże się z potrzebą rozstrzygnięcia wątpliwości w tym zakresie. Powodowie podnieśli również, że konsekwencję powództwa o ustalenie stanowią kolejne roszczenia tj. o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (umowy ugody) i roszczenie o zadośćuczynienie. Ich zdaniem, w sytuacji gdy wierzytelność pozwanego została przeniesiona na Fundusz, bezpodstawnym i naruszającym zaufanie do banku było wykazywanie i dochodzenie zadłużenia wynikającego z umowy o kredyt średnioterminowy z dnia 18 grudnia 1991 r. Powodowie zawarli w dniu 25 czerwca 2008 r. w Z. ugodę numer (...) przekonani o prawidłowości działania banku i nie nadużywaniu przez Bank swojej silniejszej pozycji. W ocenie powodów, ugoda dotyczyła nieistniejącego zadłużenia i tym samym naruszyła zasady współzycia społecznego związane z zaufaniem klientów wobec instytucji bankowej domagającej się od powodów nieistniejącej należności. Dochodzenie nieistniejącej wierzytelności doprowadziło natomiast do naruszenia dóbr osobistych powodów.

Pozwany w odpowiedzi na pozew wniósł o jego oddalenie i zasądzenie solidarnie od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu. W uzasadnieniu wskazał, że wbrew stanowisku powodów, nie przeniósł na Fundusz Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa całości wierzytelności wynikającej z umowy kredytu z 18 grudnia 2012r. Wierzytelność z tytułu tego kredytu, w części przysługującej pozwanemu, stała się wymagalna (najpierw poszczególne raty, a po wypowiedzeniu całość wierzytelności) i nie została spłacona w terminie płatności rat kredytu, a następnie po okresie wypowiedzenia pozwany wszczął postępowanie egzekucyjne w celu zaspokojenia przysługujących mu wierzytelności. Prowadzone przez pozwanego postępowanie egzekucyjne jest w związku z tym uzasadnione i nie może stanowić naruszenia dóbr osobistych powodów. Przeniesienie natomiast na Fundusz tylko części wierzytelności z umowy kredytu z 18 grudnia 1991 r. przesądza o dopuszczalności zawarcia ugody dotyczącej spłaty tej części wierzytelności.

Sąd I instancji ustalił, że w dniu 20 października 1990 r. pozwany udzielił powodom kredytu krótkoterminowego w wysokości 2.500 zł. Kredyt udzielony był na działalność gospodarczą w rolnictwie. Termin spłaty kredytu przypadał na dzień 10 października 1991 r. Kredyt nie został spłacony w terminie wynikającym z umowy kredytu. W dniu 14 lutego 1991 r. pozwany udzielił powodom kolejny kredyt krótkoterminowy – tym razem w wysokości 600 zł. Kredyt udzielony był na działalność gospodarczą w rolnictwie. Termin spłaty kredytu przypadał na dzień 10 sierpnia 1991 r. Kredyt nie został spłacony w terminie wynikającym z umowy kredytu. Wreszcie w dniu 8 kwietnia 1991 r. pozwany udzielił powodom kredyt krótkoterminowy w wysokości 1.200 zł. Kredyt udzielony był na działalność gospodarczą w rolnictwie. Termin spłaty kredytu pierwotnie przypadał na dzień 10 lipca 1991 r. a aneksem z 9 lipca 1991 r. został wydłużony do dnia 10 sierpnia 1991 r. Kredyt nie został spłacony w terminie wynikającym z umowy

kredytu. W dniu 10 grudnia 1991r. powodowie zwrócili się do pozwanego o wydłużenie terminów spłaty ww. kredytów. Złożyli również wniosek o udzielenie kolejnego kredytu w wysokości 25.000 zł. W dniu 18 grudnia 1991 r. pozwany Bank udzielił powodom kredytu średnioterminowego w wysokości 250.000.000 zł (25.000zł po denominacji). Spłata kredytu miała następować w kwartalnych ratach począwszy od 10 grudnia 1992 r. do 17 grudnia 1994 r. W dniu 30 sierpnia 1992 r. powodowie złożyli wniosek o restrukturyzację kredytu udzielonego 18 grudnia 1991r. wraz z programem naprawczym. Wniosek został pozytywnie zaopiniowany przez komisję społeczną. Pozwany sporządził informację, w której określił wysokość przeznaczoną do wykupu wierzytelności oraz propozycję cenową (100% wartości wierzytelności będącej przedmiotem przelewu). Propozycja cenowa nie została zaakceptowana i w wyniku ustaleń z reprezentantem nabywcy pozwany wystawił certyfikat, o którym mowa w pkt. 4 Informacji o działalności Funduszu Zgodnie z ustaleniami certyfikatu wysokość wierzytelności przeznaczoną do wykupu została ustalona na 8.713,33 zł (84% całości wierzytelności zaproponowanej do wykupu). W dniu 30 listopada 1992 r. pozwany zawarł z Bankiem (...) w D. umowę przelewu wierzytelności przysługującej pozwanemu Bankowi od małżonków I. i M. S. na rzecz Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa. W pkt. 1 umowy strony ustaliły, że łączna wartość nominalna wierzytelności wynikająca z ksiąg bankowych wynosi 103.730.100 zł (po denominacji: 10.373,01 zł). Z pkt. 3 umowy wynikało, że zbywca przenosi na Bank wierzytelność określoną w pkt. 1, w wysokości 0,84. Po wykupie wierzytelności przez Bank (...) w D. z tytułu umowy z dnia 18 grudnia 1991 r. powodowie posiadali zadłużenie wobec pozwanego Banku w kwocie 29.367,01zł. W dniu 29 stycznia 1993 r. pomiędzy powodami a pozwanym reprezentującym w tej umowie Bank (...) w D. zawarta została umowa o spłatę zrestrukturyzowanego długu. W umowie strony ustaliły zgodnie, że zrestrukturyzowany wykupiony przez Bank dług wynosi 87.133.300zł (8.713,33zł po denominacji) i podlega spłacie do dnia 30 czerwca 1999 r. Ze względu na dalszy brak terminowej spłaty zobowiązania przez powodów, do umowy z dnia 18 grudnia 1991 r. sporządzony został w dniu 30 czerwca 1993 r. aneks, w którym użyte w umowie określenie kredytu „średnioterminowy” zastąpiono słowem „długoterminowy”. Zmienione zostały również kwota kredytu oraz okresy jego spłaty. W aneksie strony zgodnie ustaliły, że według stanu na dzień 30 czerwca 1993 r. przy uwzględnieniu zastosowanej przez Bank bonifikaty zadłużenie powodów wynosi ogółem 343.369.000 zł (po denominacji – 34.336,90 zł). Spłata wymienionej kwoty według postanowień zawartych w aneksie nastąpić miała w okresie od lipca 1993 r. do dnia 30 czerwca 2000 r. Spłata zobowiązań nie była przez powodów realizowana. W dniu 13 listopada 1995 r. Bank wypowiedział umowę kredytową i wszczął postępowanie egzekucyjne wobec I. i M. S.. Działania egzekucyjne doprowadziły do odzyskania części zadłużenia. Na podstawie umowy z dnia 5 października 2004 r. zawartej pomiędzy Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w W. a I. i M. S., dłużnicy zostali w całości zwolnieni z długu wobec Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa, który na dzień podpisania umowy wynosił 53.678,49 zł. W dniu 25 czerwca 2008 r. pozwany zawarł z powodami ugodę, której celem było zapewnienie wykonania roszczeń wynikających z umowy kredytu średnioterminowego udzielonego w dniu 18 grudnia 1991r. Bank oświadczył, że na dzień podpisania ugody posiada wobec dłużników wierzytelność w łącznej kwocie 47.040,73 zł. Dłużnicy oświadczyli z kolei, że bezwarunkowo i w całości uznają swoje zadłużenie w stosunku do banku i zobowiązali się solidarnie do jego spłaty poprzez jednorazową całkowitą spłatę kapitału w kwocie 8.868,14zł w terminie do 31 sierpnia 2008 r. i spłacie odsetek w opisanych szczegółowo w ugodzie ratach.

Jednym z zadań (...) była pomoc w oddłużaniu rolników, którzy przed 14 listopada 1991r. zaciągnęli kredyty, których spłata została utrudniona wysoką inflacją i wzrostem oprocentowania kredytów. Oddłużanie odbywało się m.in. poprzez wykup wierzytelności. Fundusz podpisywał z poszczególnymi bankami umowy, które dotyczyły wykupu wierzytelności oraz obsługi spłaty wykupionego zadłużenia, udzielania kredytów i pożyczek na warunkach preferencyjnych i lokat terminowych w bankach stanowiących zabezpieczenie udzielanych gwarancji i poręczeń kredytowych. Zasady wykupu wierzytelności zostały przekazane bankom kredytującym rolnictwo na piśmie przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej J. R.. Pozwany Bank również występował do Ministra z propozycjami dotyczącymi udzielania kredytów modernizacyjnych.

Ustalając w powyższy sposób stan faktyczny Sąd wskazał, że powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie. Zgodnie z art. 189 k.p.c., powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Oznacza to, że strona nie może dochodzić ustalenia stanów faktycznych. Warunkiem ochrony jest istnienie po stronie powodowej interesu prawnego w ustaleniu konkretnego stosunku prawnego lub

prawa, który musi zostać wykazany. Interes prawny zachodzi, jeżeli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego zapewni powodowi ochronę jego prawnie chronionych interesów, czyli definitywnie zakończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości. Interes prawny nie zachodzi wtedy, gdy osoba zainteresowana może w innej drodze, np. w procesie o świadczenie, o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego, a nawet w drodze o charakterze deklaracyjnym, osiągnąć w pełni ochronę swych praw. W ocenie Sądu powodowie mieli interes prawny w ustaleniu, że umowa o cesję wierzytelności z dnia 30 listopada 1992r. obejmowała przeniesienie przez Bank (...) S.A. w W. na Bank (...) w D. całość zadłużenia małżonków wobec pozwanego Banku. Rozstrzygnięcie tego zagadnienia miało istotne znaczenie w sferze stosunków majątkowych I. i M. S..

Wbrew stanowisku powodów, przedmiotem przelewu była jedynie część wierzytelności wynikająca z umowy kredytowej z 18 grudnia 1991 r. Zgodnie z przedstawioną przez powodów informacją z 1 lipca 1992 r. wykupem przez Fundusz i restrukturyzacją mogły być objęte wierzytelności banków z tytułu kredytów udzielonych do dnia 14 listopada 1991 r. i przeterminowanych do dnia podpisania umowy o cesję wierzytelności. Umowa o kredyt zawarta została natomiast w dniu 18 grudnia 1991 r. Skoro umowa z dnia 18 grudnia 1991 r. dotyczyła kredytu konsolidacyjnego obejmującego między innymi kredyty zaciągnięte przed 14 listopada 1991 r. to wartość tych kredytów została objęta umową cesji z dnia 30 listopada 1992 r. Pozostała część należności z umowy z dnia 18 grudnia 1991 r. nie mogła być objęta umową cesji, gdyż nie dotyczyła kredytów zaciągniętych przed 14 listopada 1991 r. Taka interpretacja wynika nawet z informacji, na które powołali się powodowie w niniejszej sprawie, gdyż zapisy określające, które wierzytelności mogą być objęte wykupem i kiedy powstały, są zbieżne z późniejszą informacją Ministerstwa Rolnictwa z dnia 29 września 1992 r. Obie mówią o tym, że wykupem są objęte wierzytelności z tytułu kredytów udzielonych do dnia 14 listopada 1991 r. ewentualnie mogą dotyczyć późniejszych długoterminowych kredytów o ile zostały zaciągnięte na spłatę zadłużenia z kredytów zaciągniętych do 14 listopada 1991 r. Stąd zapis z pierwszej informacji na który powołują się powodowie tj. tej z 1 lipca 1992r., że wykupem objęta jest cała kwota zadłużenia wynikająca z pkt. 3, należy rozumieć tak, że dotyczy to całej kwoty zadłużenia wynikającej z kredytów zawartych przed 14 listopada 1991 r. Późniejsza informacja Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej nie zawiera już zapisu, na który powołują się powodowie i nawet jeśli na gruncie pierwszej informacji mogłyby powstać jakiegokolwiek wątpliwości, to i tak wiążąca jest późniejsza informacja Podsekretarza Stanu mająca formę resortowego aktu prawnego, która została przekazana jeszcze przed zawarciem umowy cesji. Dodatkowo Sąd wskazał, że wyżej omówione wytyczne nie kreowały obowiązku Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa wykupu wierzytelności a jedynie, wobec użycia słowa „mogą”, dawały Funduszowi taką możliwość. Wymienione powyżej okoliczności wskazują na celowość działania pozwanego i Banku (...) w D.. Przedmiotem przelewu mogła być tylko część wierzytelności z tytułu kredytu, gdyż tylko część spełniała wymogi określone przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej w zasadach dotyczących wykupu wierzytelności. Wskazana w umowie przelewu kwota wykupionej przez (...) wierzytelności poprzez zastosowanie wskaźnika 0,84 do kwoty 10.373,01 zł miała oparcie w tych zasadach i nie była wynikiem oczywistej omyłki. W ocenie Sądu powodowie nie podważyli zapisów umowy cesji z dnia 30 listopada 1992 r. Są one jasne i precyzyjne. Brak jest podstaw do przyjęcia, że z mocy tej umowy zostały scedowane przez pozwanego również wierzytelności nie określone w tej umowie. Powyższą konstatację potwierdzają późniejsze umowy zawarte przez strony tj. aneks z dnia 30 czerwca 1993 r. i ugoda z dnia 25 czerwca 2008 r. Obie umowy zawarte po umowie cesji dotyczyły wierzytelności nie objętej przelewem. W tych okolicznościach również dalsze roszczenia powodów tj. roszczenie o stwierdzenie nieważności czynności prawnej (umowy ugody) i roszczenie o zadośćuczynienie, stanowiące konsekwencję powództwa o ustalenie, nie mogły zostać uwzględnione. Nie istniały przeszkody do zawarcia ugody z dnia 25 czerwca 2008 r. Pozwany w celu zabezpieczenia przysługującej mu wierzytelności mógł prowadzić działania windykacyjne i właśnie w ramach tych działań przystąpił do zawarcia umowy ugody. W działaniach tych Sąd nie znalazł podstaw uzasadniających uznanie je za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.). Istnienie długu powodów wobec pozwanego przesądza z kolei o istnieniu prawa pozwanego do jego zaspokojenia na drodze przymusowej. Nie zachodzą zatem okoliczności uzasadniające twierdzenie powodów o naruszeniu ich dóbr osobistych. Przesłanką odpowiedzialności przewidzianej w art. 448 k.c. jest nie tylko bezprawne, ale i zawinione działanie sprawcy naruszenia dobra osobistego. W okolicznościach przedmiotowej sprawy nie sposób natomiast uznać, aby działanie pozwanego było bezprawne czy zawinione.

Na podstawie art. 102 k.p.c. Sąd nie obciążył powodów kosztami procesu, mając na uwadze ich trudną sytuację materialną wiek powodów oraz widoczne trudności ze zrozumieniem swojej sytuacji prawnej. Działali oni w przekonaniu o słuszności swoich roszczeń.

Apelację od powyższego wyroku złożyli powodowie domagając się jego uchylecia i przekazania sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach procesu. Z ostrożności procesowej wnieśli o nieobciążanie ich kosztami procesu. Skarżący sformułowali zarzut sprzeczności istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego wskutek naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny dowodów w sposób niewłaściwy i w konsekwencji wadliwego ustalenia, że przedmiotem przelewy była jedynie część wierzytelności wynikającej z umowy kredytowej z dnia 18 grudnia 1991 r. Takie stanowisko w ich ocenie winno prowadzić do uwzględniania roszczeń powodów.

W uzasadnieniu wskazali na treść pkt. 5 informacji z dnia 1 lipca 1991 r., z którego wynika, że wykupem objęte zostały całe kwoty zadłużenia w danym banku w jego nominalnej wartości obejmującej kredyt i odsetki. Taki też system powinien zostać zastosowany w stosunku do powodów odnośnie kredytu z dnia 18 grudnia 1991 r., a tym samym wykupem powinna zostać objęta kwota 25.000 zł. Przywołali w tym zakresie przytoczyli pkt. III 3 i pkt. 4 każdej z informacji. Zapisy te wskazywały, że restrukturyzacja objęte były wszelkie kredyty, a nie tylko te zaciągnięte celem spłaty kredytów sprzed 14 listopada 1991 r. Należy w tym zakresie stosować wykładnię celowościową. Stanowisko pozwanego stoi natomiast w sprzeczności z zasadami funkcjonowania Funduszu. Skarżący podnieśli, że takie rozwiązanie byłoby korzystne dla kredytobiorców uwzględniając skalę oprocentowania kredytu. Skarżący nie zgodzili się również ze stanowiskiem Sądu, że warunki funkcjonowania Funduszu nie kreowały obowiązku wykupu, a jedynie taką możliwość.

Pozwany w odpowiedzi na apelację wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie na jego rzecz solidarnie od powodów kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu podkreślili prawidłowość ustaleń Sądu I instancji oraz bezzasadność zarzutów sformułowanych przez powodów. Jednocześnie powtórzyli swoje stanowisko prezentowane dotychczas w procesie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje

Apelacja powodów okazała się niezasadna. Sąd I instancji w sposób prawidłowy zgromadził w sprawie materiał dowodowy i w dalszej kolejności dokonał właściwej jego oceny. W konsekwencji ustalił stan faktyczny odpowiadający treści tych dowodów. Stąd też Sąd Apelacyjny przyjął go za własny. W sytuacji bowiem, gdy sąd odwoławczy orzeka na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu w pierwszej instancji nie musi powtarzać dokonanych ustaleń, gdyż wystarczy stwierdzenie, że przyjmuje je za własne (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 1935 r., C III 680/34. Zb. Urz. 1936, poz. 379, z dnia 14 lutego 1938 r., C II 21172/37 Przegląd Sądowy 1938, poz. 380 i z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83). Sąd Apelacyjny nie dopatrywał się również naruszenia przepisu prawa materialnego, w szczególności art. 448 k.c. oraz art. 58 k.c.

Skarżący sformułowali jeden zarzut, a mianowicie naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. poprzez niewłaściwą ocenę dowodów, która doprowadziła do wadliwych ustaleń faktycznych polegających na uznaniu, że przedmiotem umowy cesji z dnia 30 listopada 1992 r. była tylko część wierzytelności wynikającej z umowy kredytowej z dnia 18 grudnia 1991 r.

Należy zaznaczyć, że to, że określony dowód został oceniony niezgodnie z intencją skarżącego, nie oznacza naruszenia wskazanego wyżej przepisu. Ocena dowodów należy bowiem do sądu orzekającego i nawet w sytuacji, w której z dowodu można było wywieść wnioski inne niż przyjęte przez sąd, nie dochodzi do naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. (wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 7 czerwca 2006 r., sygn. akt I ACa 1407/05, LEX nr 278415). Z kolei, jak wskazał to zarówno ten sąd (np. wyrok z dnia 27 kwietnia 2006 roku, sygn. akt I ACa 1303/05, LEX nr 214251), jak i Sąd Najwyższy w licznych orzeczeniach (np. wyrok z dnia 16 grudnia 2005 roku, sygn. akt III CK 314/05, wyrok z dnia 21 października 2005 roku, sygn. akt III CK 73/05, wyrok z dnia 13 października 2004 r. sygn. akt III CK 245/04, LEX nr 174185), skuteczne postawienie zarzutu naruszenia przez sąd przepisu art. 233 § 1 k.p.c. wymaga wykazania,

że sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, to bowiem może być jedynie przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów. Nie jest natomiast wystarczające przekonanie o innej niż przyjął sąd wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i ich odmiennej ocenie niż ocena sądu. Dla skuteczności zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie wystarcza stwierdzenie o wadliwości dokonanych ustaleń faktycznych, odwołujące się do stanu faktycznego, który w przekonaniu skarżącego odpowiada rzeczywistości. Konieczne jest tu wskazanie przyczyn dyskwalifikujących postępowanie sądu w tym zakresie. W szczególności skarżący powinien wskazać, jakie kryteria oceny naruszył sąd przy ocenie konkretnych dowodów, uznając brak ich wiarygodności i mocy dowodowej lub niesłuszne im je przyznając (wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 19 czerwca 2008 r., sygn. akt IACA 180/08, LEX nr 468598). Naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów nie można utożsamiać z błędnymi ustaleniami faktycznymi. Błędne ustalenia faktyczne mogą jedynie być konsekwencją wadliwej oceny materiału dowodowego (wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 19 grudnia 2008 r., sygn. akt IACA 21/08). Tego rodzaju zarzutów Sądowi I instancji postawić nie można. Dopuścił on i przeprowadził wszystkie dowody objęte wnioskami stron. W dalszej kolejności każdy z tych dowodów ocenił. Ocena ta nie naruszała żadnej z przywołanych wcześniej zasad. Nie sposób uznać, że dokonana została z naruszeniem czy to zasad doświadczenia życiowego, czy też logicznego rozumowania. Stąd brak w tej ocenie cech dowolności. Każdy z dowodów oceniony został zgodnie z treścią w nim przedstawioną. Co istotne każdy z nich skonfrontowany został z pozostałym materiałem dowodowym. Dotyczy to w szczególności dwóch podstawowych dla rozstrzygnięcia sprawy dokumentów tj. informacji Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa z dnia 1 lipca 1992 r. (karty 48 – 53 akt) oraz informacji w sprawie zasad funkcjonowania Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużania Rolnictwa z dnia 29 września 1992 r. (karty 241 – 244 akt). Żadne z istotnych ustaleń faktycznych dokonanych w sprawie nie pozostaje w sprzeczności z poszczególnymi postanowieniami obu tych informacji. Podkreślenia przy tym wymaga, że w zakresie niezbędnym do rozpoznania sprawy były one tożsame. Dokonując ich analiza wskazać należy na wstępie, że zgodnie z § 3 ust. 1 pkt. 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 1992 r. w sprawie zasad funkcjonowania oraz źródeł zasilania Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużenia Rolnictwa (Dz.U.1992.49.222) środki Funduszu przeznacza się na pomoc w spłacie zadłużenia, polegającą na wydłużeniu okresu spłaty rat kapitału, wraz z odsetkami. Jednocześnie zgodnie z ust. 2. tego paragrafu środki Funduszu przeznaczone na cele, o których mowa w ust. 1, na podstawie umów zawieranych przez Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z bankami mogą być wykorzystywane między innymi na udzielanie za pośrednictwem banków kredytów, pożyczek i pomocy w spłacie odsetek od kredytów udzielonych ze środków bankowych, sfinansowanie skutków odroczeń spłaty rat kapitału i odsetek od kredytów, konwersji zadłużenia oraz zaniechania postępowania egzekucyjnego wobec kredytobiorców. Zasady funkcjonowania Funduszu określone zostały natomiast w przywołanych przez strony Informacjach. Zgodnie z pkt. II podpkt. 1 Informacji z dnia 1 lipca 1992 r. podmiotami objętymi pomocą funduszu są między innymi rolnicy indywidualni. Takie same brzmienie ma pkt. 3 późniejszej informacji. Niewątpliwie rację mają skarżący wskazując, że co do zasady przedmiotem wykupu objęta była cała kwota zadłużenia w danym banku w jej nominalnej wysokości obejmującej kredyt i odsetki według stanu na dzień podpisania umowy z bankiem kredytującym (spółdzielczym) o cesji wierzytelności. Wynika to wprost z pkt. III.5 Informacji. Postanowienia tego rodzaju nie ma wprawdzie w Informacji z września 1992 r., jednakże pomijając nawet kwestię, że druga z tych informacji jest późniejsza i już tylko z tego powodu winna znaleźć zastosowanie (należy podzielić przedstawioną w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku argumentację odnośnie zastosowania w niniejszej sprawie Informacji z dnia 29 września 1992 r., na która zresztą w przedstawionych w toku postępowania dokumentach powoływały się obie strony), brak powyższego zapisu nie ma jakiegokolwiek znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Należy podkreślić, że postanowienie to nie zawiera jakiegokolwiek zdefiniowania kredytów podlegających wykupowi, a tym samym konieczne jest sięgnięcie do innych zapisów obu Informacji, które obejmują wyczerpującą regulację tej kwestii. Tak więc samo postanowienie o wykupie całej wierzytelności w żadnym przypadku nie pozwala na interpretację, zgodnie z którą przedmiotem pomocy był każdy kredyt zaciągnięty przez rolnika. Faktycznie jego zapis bez uwzględnienia pozostałej treści dokumentów nie pozwalałaby w ogóle określić rodzaju kredytów, których regulacja dotyczy. Oceny tej nie zmienia przywołanie w nim pkt. III.3 Informacji, w którym wskazano, że wykupowi podlegają kredyty wykorzystywane na cele produkcyjne i inwestycyjne w gospodarstwie rolnym i w działach specjalnych produkcji rolnej, wyłącznie inwestycyjne w przetwórstwie rolno – spożywczym oraz w usługach na rzecz rolnictwa. Stanowisko skarżących byłoby uprawnione tylko w sytuacji, gdyby było to jedyne postanowienie dotyczące tej kwestii. W takim bowiem przypadku istniałaby regulacja dotycząca wykupu całej wierzytelności wynikającej z zaciągniętego

kretytu zawierająca jednocześnie odesłanie do postanowień określających wyczerpująco, jakiego rodzaju ma to być kredyt. W obu natomiast dokumentach w sposób tożsamy określono kryteria, którym winien odpowiadać kredyt podlegający wykupowi. Przyjęto przy tym, że konieczne jest spełnienie kilku różnych kryteriów. Jednym z nich jest wskazywany przez skarżących rodzaj kredytu, kolejnym natomiast kryteria czasowe, kryteria związane z kwestią ich spłacenia. Zgodnie z pkt. III 1.1 pierwszej Informacji wykupem i restrukturyzacją objęte były kredyty udzielone do dnia 14 listopada 1991 r. i przeterminowane do dnia podpisania umowy o cesję wierzytelności. Dokładnie takie same postanowienie znalazło się w pkt. 4 drugiej Informacji. Już tylko te zapisy wskazują wbrew stanowisku powodów, że pomocą nie był objęty każdy kredyt, albowiem ustanowiona została jednoznaczna cezura czasowa, co z kolei ma związek z występującą w tym okresie sytuacją na rynkach finansowych. Niewątpliwie umowa kredytowa zawarta w dniu 18 grudnia 1991 r. kryterium tego nie spełnia. Stąd też analizie należało poddać pozostałe postanowienia każdej z Informacji. Wynika z nich (pkt. III 1..2 Informacji z dnia 1 lipca 1991 r. oraz pkt. 4 a i b Informacji z dnia 29 września 2002 r.), że pomocą objęte zostały również kredyty nieprzeterminowane do dnia podpisania umowy o cesję wierzytelności, jednak przy spełnieniu dodatkowych warunków – tego rodzaju nieprzeterminowane kredyty zaciągnięte zostały do dnia 30 czerwca 1992 r. i stanowiły nowe kredyty zaciągnięte celem spłaty zadłużenia z tytułu kredytów zaciągniętych do dnia 14 listopada 1991 r. Pierwszy z tych warunków w przypadku umowy kredytowej z dnia 18 grudnia 1991 r. uznać można w okolicznościach niniejszej sprawy za spełniony. Poza sporem pozostawała także okoliczność, że powodowie zaciągnęli trzy kredyty – w dniu 20 października 1990 r. w kwocie 2.500 zł, w dniu 14 lutego 1991 r. w kwocie 600 zł oraz w dniu 8 kwietnia 1991 r. w wysokości 1.200 zł. Okoliczność ta wynika również z przedstawionych dowodów w postaci umów kredytowych (karty 227 – 233 akt). Kredyty te spełniają przedstawione wyżej kryteria udzielenia pomocy. W dniu 10 grudnia 1991 r. powodowie złożyli wniosek o przyznanie kredytu w wysokości 25.000 zł na sfinansowanie budynku gospodarczego z przechowalnią i kotłownią. W dniu 18 grudnia 1991 r. zawarli z pozwanym umowę o kredyt średnioterminowy (karty 230 – 238 akt). Z jego pkt. 1 wynika, że przeznaczony został sfinansowanie wskazanej we wniosku z dnia 10 grudnia 1991 r. inwestycji (poprzednie zaciągnięte zostały na działalność gospodarczą). Z samej więc treści umowy w ogóle nie wynika, że celem jego zaciągnięcia była spłata dotychczas zaciągniętych kredytów. Nie było jednak sporu, co do tego, że umowa ta dotyczyła jednak kredytu konsolidacyjnego obejmującego między innymi kredyty zaciągnięte przed dniem 14 listopada 1991 r. W dniu 30 sierpnia 1992 r. powodowie złożyli jednak wniosek o jego restrukturyzację wraz z programem naprawczym, którego efektem było sporządzenie przez pozwanego certyfikatu określającego zakres wierzytelności objętej wykupem. Podzielić należy stanowisko Sądu I instancji, że przedmiotem pomocy były więc tylko takie nowe kredyty (zawarte po 14 listopada 1991 r.), które nie były przeznaczane na dowolne cele związane z produkcją rolną, a takie, których celem było uzyskanie środków na spłatę zadłużenia wynikającego z kredytów zaciągniętych przed dniem 14 listopada 1991 r. Umowa z dnia 18 grudnia 1991 r. kryteria powyższe spełnia tylko w części, i tylko niej dotyczyć mogła pomoc oferowana przez Fundusz. Stąd też przedmiotem wykupu, a tym samym umowy cesji wierzytelności mogło być wyłącznie zadłużenie z trzech wymienionych na wstępie kredytów. Pozostałe zadłużenie, jako nie spełniające kryteriów nie było objęte jakkolwiek pomocą i powinno być spłacane na zasadach ustalonych przez strony w umowie kredytowej, w ewentualnych późniejszych aneksach, czy ugodach. Jak z powyższego wynika, już tylko interpretacja treści informacji z dnia 1 lipca 1992 r. przedłożonej przez powodów daje podstawy do tego rodzaju ustaleń. Analiza informacji z dnia 29 września 1992 r. w sprawie zasad funkcjonowania Funduszu Restrukturyzacji i Oddłużania Rolnictwa (karty 241 – 244 akt) prowadzi do tożsamyh wniosków.

Nie zasługują na uwzględnienie zawarte w apelacji twierdzenia odnoszące się do celów, jakie spełniać ma Fundusz. Niewątpliwie kredyt zaciągnięty w dniu 18 grudnia 1991 r. można zakwalifikować rodzajowo do określonych w obu informacjach kredytu wykorzystywanego na cele produkcyjne i inwestycyjne w gospodarstwie rolnym. Z tej okoliczności nie można jednak wysnuwać tak daleko idących wniosków, jak przedstawiono w apelacji, w sytuacji, gdy w tych samych informacjach znalazły się dodatkowe zapisy odnośnie tego, które z tak określonych kredytów podlegają wykupowi. W przeciwnym wypadku te pozostałe zapisy byłyby zbędne, a wystarczającym byłby zapis, że wykupowi podlegają wszystkie kredyty zaciągnięte na wskazane wyżej cele. Tymczasem w informacjach zawarto jednoznaczne i konkretne dodatkowe warunki, które kredyty winny spełniać. Bez znaczenia pozostaje też argumentacja skarżących, choć niewątpliwie słuszna, że proponowane w apelacji rozwiązanie byłoby korzystne dla kredytobiorcy. Warunki wykupu określone zostały jednak inaczej. Należy podkreślić, że z wniosku o restrukturyzację z dnia 30 sierpnia 1992 r.

wynika, że objęta nim została kwota 34.500 zł, a więc zdecydowanie wyższa, niż wynikająca z kredytów zaciągniętych przed 14 listopada 1991 r. – obejmowała całość zadłużenia powodów. Z certyfikatu z dnia 30 listopada 1992 r. (karta 249 akt) wynika natomiast, że wartość wierzytelności wynosi 10.373,01 zł, a do wykupu przeznaczona została wierzytelność w kwocie 8.713,33 zł. Jednocześnie w informacji banku kredytobiorcy (karta 250 akt) wskazano, że kredyt podlegający restrukturyzacji opiewa łącznie na kwotę 10.373,01 zł, że zobowiązania z innych kredytów wynoszą 26.682,,27 zł, a bank proponuje dokonać sprzedaży wierzytelności w wysokości 8.713,33 zł.

Podzielić należy również stanowisko Sądu I instancji odnośnie braku obowiązku wykupu wierzytelności. Okoliczność ta nie wynika wyłącznie z posłużenia się w obu Informacjach pojęciem „może”. Podkreślenia wymaga bowiem, że wykup wierzytelności był tylko jedną z form pomocy rolnikom w związku z ich sytuacją wynikającą z tzw. pętli kredytowej. Dodatkowo w pierwszej z Informacji znalazł się zapis, zgodnie z którym decyzję o wykupieniu wierzytelności podejmuje Bank, co samo w sobie oznacza swobodę decyzji nawet w sytuacji spełnienia kryteriów pomocy. W pkt. III.6 wskazano natomiast, że Bank działający w imieniu Funduszu wykupuje wierzytelność płacąc za nią bankowi zbywającemu kwotę w granicach od 20 do 100% jej nominalnej wartości, przy założeniu, że łączna kwota wykupionych wierzytelności nie powinna przekroczyć 0.7 łącznej nominalnej wartości wykupionych wierzytelności. Z kolei w pkt. 4 nowej Informacji znajduje się zapis, że warunkiem wykupu będzie wyrażenie zgody przez kredytobiorcę na warunki restrukturyzacji długu oraz wystawienie certyfikatu przez bank zbywający wierzytelność tj. określenie wartości kredytu. Co jednak najistotniejsze znalazł się w nich zapis, zgodnie z którym w przypadku, gdy wierzytelność jest zakwalifikowana przez bank poniżej 85% nominalnej wartości dopuszcza się możliwość opłacenia przez dłużnika banku kredytującego różnicy pomiędzy proponowaną przez bank stopą wykupu, a wartością nominalną wierzytelności. Postanowienia te w sposób jednoznaczny wskazują na możliwość podjęcia przez bank decyzji zarówno odnośnie tego, czy wierzytelność podlegać będzie wykupowi, jak również w jakim zakresie ma to nastąpić. W rozważanej sprawie łączna wartość trzech kredytów zawartych przez dzień 14 listopada 1991 r. (kapitał i odsetki) wynosiła na dzień 30 listopada 1992 r. (data cesji) 10.373,01 zł. Z umowy cesji wierzytelności z dnia 30 listopada 1992 r. (karty 251 – 252 akt) również wynika taka wysokość zadłużenia. Jednocześnie przedmiotem umowy uczyniono wierzytelność w wysokości 0,84%, a więc 8.713,33 zł.

Mając na uwadze powyższe okoliczności nie sposób przyjąć, że zapisy umowy cesji stanowią wynik pomyłki. Zapisy te są jednoznaczne, celowe, zgodne z dokumentacją poprzedzającą jej zawarcie, co znajduje również potwierdzenie w dalszych czynnościach pozwanego związanych z zawieraniem ugód, aneksów, czy wreszcie podjęciem czynności windykacyjnych. Stąd też zupełnie pozbawione podstaw są twierdzenia powodów odnośnie sprzeczności umowy ugody z dnia 25 czerwca 2008 r. z zasadami współżycia społecznego i w konsekwencji jej nieważności na podstawie art. 58 § 2 k.c. Pozwanemu przysługiwała wobec powodów wymagalna wierzytelność. Wobec braku jej spłaty uprawniony był on do podjęcia czynności zmierzających do zaspokojenia w drodze przymusowej a w ich ramach właśnie do podpisania ugody. U jej podstaw nie leżały przypisywane przez skarżących nieprawidłowości w funkcjonowaniu banku, nie stanowiła ona, wbrew ich stanowisku, nadużywania jego silniejszej pozycji, nie była wreszcie przejawem działań podważających zaufanie do banku. Zarówno umowa cesji, jak i działania windykacyjne pozostawały w zgodzie ze stosownymi regulacjami, nie były wynikiem pomyłki, podejmowane były świadomie i celowo. Co istotne w taki też sposób działali powodowie nie kwestionując poszczególnych czynności, podpisując kolejne aneksu, czy wreszcie określoną w pozwie ugodę.

Te same okoliczności, na co słusznie zwrócił uwagę Sąd I instancji, przesądzały o niezasadności żądania opartego na treści art. 448 k.c. Zgodnie z tą regulacją w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Przepis art. 445 § 3 stosuje się. W okolicznościach niniejszej sprawy nie sposób doszukać się naruszenia jakiegokolwiek dobra osobistego powodów wskutek dochodzenia nieistniejącego długu. Jak wyżej wskazano wierzytelność istniała, a tym samym jej egzekwowanie było w pełni uzasadnione i stanowiło realizację przysługujących powodowi uprawnień wynikających z wiążącego go z powodami węzła obligacyjnego. Stąd też argumentacja odnosząca się do bezpodstawnego ściągnięcia świadczeń emerytalnych, czy rentowych, pozbawienia

środków do życia nie zasługiwała na uwzględnienie. Przesłanką przyznania świadczeń przewidzianych w art. 448 k.c. jest nie tylko naruszenie określonego dobra osobistego, ale także wina sprawcy zarówno umyślna, jak i nieumyślna oraz bezprawność działania (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2002 r., sygn. akt V CKN 1581/2000, OSNC 2004, nr 4, poz. 53, z dnia 1 kwietnia 2004 r., sygn. akt II CK 115/2003, niepubl., z dnia 16 września 2004 r., sygn. akt IV CK 707/2003, niepubl., z dnia 15 czerwca 2005 r., sygn. akt IV CK 805/2004, niepubl., z dnia 28 września 2005 r., sygn. akt I CK 256/2005, niepubl., z dnia 19 stycznia 2007 r., sygn. akt III CSK 358/2006, niepubl., z dnia 24 stycznia 2008 r., sygn. akt I CSK 319/2007, niepubl.). W działaniach pozwanego trudno doszukać się zarówno bezprawności w dochodzeniu wierzytelności na drodze egzekucyjnej, jak i jakiegokolwiek zawinienia w tym zakresie.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, na podstawie art. 385 k.p.c., apelację powodów jako bezzasadną należało oddalić.

Podstawę rozstrzygnięcia w zakresie kosztów pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu stanowiły § 2 ust. 3, § 6 pkt. 6 oraz § 12 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenie przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 z późniejszymi zmianami).

SSA M. Iwankiewicz SSA D. Jezierska SSO (del.) T. Żelazowski